

Berättelse om en resa i Sarjekfjällen sommaren 1895.

Af alla slags landskap är väl icke något så omtyckt af den resande allmänheten som fjällandskapet. De, som själfva bo i bergstrakter, sätta dock i allmänhet icke så stort pris på sina fjäll — äfven från estetisk synpunkt — och kanske sålunda fjälltrakternas rykte för landskaplig skönhet helt enkelt beror på den omständigheten, att flertalet turister bor på slättlandet och älska omväxling. Jag vet verkligen ej riktigt, huru härmed förhåller sig, och jag har ej lyckats till full klarhet analysera mina egna känslor i detta afseende, men jag vet, att, om jag ej på någon tid sett fjällen och åter får se dem, så tilltala de mitt skönhetssinne med samma oföränderliga tjuskraft, som när jag såg dem första gången. Ju högre och spetsigare, desto stiligare äro de — tycker jag, liksom flertalet turister. Och allra mest tilltala mig de högsta fjällen med sin ödsliga gletschervärld, som är så olika allt, som ögat möter i hvardagslag och dit endast de ifrigaste turisterna bry sig om att tränga fram.

Att Sverige liksom många andra land också har sina fjälltrakter, som åtminstone kunna vara värda att beskådas af landets egna barn, är en sanning, som ej förr än på senare tider blifvit erkänd. Numera besökas åtminstone de jämtländska fjällen af ett rätt stort antal hufvudsakligen svenska resande. Men våra ståtligaste fjäll och jökeltrakter ligga såsom bekant uppe i Norrbotten afsides från de mera trafikerade turiststråkvägarne. I själfva verket äro dessa trakter ännu icke endast för turistvärlden utan äfven till stor del för vetenskapen en »terra incognita». Särskildt hvad de där befintliga jöklarna beträffar, är vår kännedom om desamma synnerligen ofullständig.

Det är ej många årtionden sedan våra kunskaper om de lappländska fjällens topografi och jökelvärld hufvudsakligen bestodo af de iakttagelser GÖRAN WAHLENBERG hade gjort vid Sulitälma år 1807. Sulitälma ansågs efter den tiden vara Sveriges högsta fjäll, och de af WAHLENBERG beskrifna jöklarna på Sulitälma och Ålmajalos, hvilka väl ännu torde få anses såsom Sveriges vidsträcktaste jökelfält, voro jämte några närliggande de enda man kände. Dock tyckes redan WAHLENBERG hafva uppmärksammat, att fjällen norr om Kvikkjokk och öster om Vastenjaure voro af en betydlig höjd. Han omtalar nämligen i sin berättelse, att då han stod på Ålmajalos och granskade horisonten med en Bordas-cirkel, så fann han till sin förvåning öster om Vastenjaure aflägsna bergspetsar, som till och med öfverstego horisontallinien; »de äro belägna» — yttrar han — »inom Sirkas-lapparnas gräns, men som icke någon visshet kunde erhållas om deras namn, blef icke heller höjden tagen»*).

Dessa bergspetsar voro förmodligen Sarjekfjällen, hvilka sedermera under de norrbottniska kartografernas arbeten en tid betecknades såsom Sveriges högsta fjäll. Numera anses såsom bekant Kebnekaise såsom Sveriges högsta fjäll; skillnaden i höjd mellan Sarjekfjället och Kebnekaise är dock, såsom nedanstående sammanställning visar, synnerligen obetydlig, under det att båda äro betydligt högre än Sulitälma.

Sulitälmas	högsta spets inom Sverige	1 875	m ö. h.
Sarjekfjället	»	2 125	» » »
Kebnekaises	»	2 136	» » »

Under den noggrannare kartläggning af Norrbotten, som påbörjades omkring 1860 och ännu ej är fullt afslutad, har de norrbottniska fjällens topografi i sina hufvuddrag blifvit känd och äfven hafva ett stort antal jökelområden blifvit anträffade. Det lär vid dessa arbeten ifrån början icke hafva varit meningen att fästa synnerligt afseende vid jöklarna, men i flertalet fall har dock förekomsten af dylika på kartorna utmärkts genom särskild beteckning, hvarigenom naturligtvis kännedomen om våra jökelområden i hög grad utvidgats.

*) Berättelse etc. Stockholm 1808, sid. 36.

Den som dock framför andra bidragit till kännedomen om vårt lands jöklar är Turistföreningens nitiske ledamot dr SVE-
NONIUS, hvilken såväl gjort intressanta undersökningar vid många af våra jöklar som äfven genom talrika populära uppsatser och föredrag sökt väcka de svenska turisternas intresse för vår jökelvärld. De af SVE-
NONIUS i ett eller annat afseende under-
sökta jöklarna äro följande: Sulitälmas jöklar, Luotoh jöklarna vid Pårtedfjällen, en jökel vid Skuorki, Periktjåkkos, Buchts och Linds jöklar vid Sarjek samt Kårsojökeln, Själmajökeln och ett par af Kebnekaises jöklar. Bland dessa hafva äfven några blifvit af honom kartlagda i större skala. Genom SVE-
NONIUS undersökningar har man naturligtvis erhållit en mycket mång-
sidigare och fullständigare uppfattning af de norrbottniska jöklarnas förhållanden än den man af WAHLENBERGS iakttagelser kunde få, men i själfva verket kunna SVE-
NONIUS arbeten på dessa områden endast betraktas såsom början till en fullstän-
digare undersökning af våra jöklar, hvilkas antal helt visst uppgår till flere hundra.

Författaren till dessa rader, som haft tillfälle se och stu-
dera talrika jöklar utom Sveriges gränser, har länge haft för
afsikt att ägna studier åt de svenska jöklarna. Det var mig
därföre en synnerligen angenäm öfverraskning, då dr SVE-
NONIUS sistlidne vår erbjöd mig från Svenska Turistföreningen ett
anslag af 200 kr. såsom bidrag till en undersökning öfver Sar-
jeks jöklar. Denna borde omfatta kartläggningen af åtminstone
en af Sarjeks jöklar samt bestämning af nedre ändans läge hos
de öfriga och skulle företagas närmast för att tjäna till ut-
gångspunkt för en undersökning öfver, huruvida dessa jöklar
voro stadda i tillväxt eller aftagande. Jag antog utan betän-
kande förslaget och lyckades sedermera för min resa äfven in-
tressera chefen för Sveriges geologiska undersökning professor
TORELL, som ställde ett lika stort anslag till mitt förfogande.

Stockholm—Aktse.

Resan anträdtes den 7 juli. Ehuru Sarjekfjällen ligga en-
dast omkring 5 mil från gränsen till Norge, beslöt jag likväl
— på inrådan af dr SVE-
NONIUS — att taga vägen dit genom

Sverige öfver Jokkmokk samt nybygggena Tjåmotis och Aktse,
hvilken väg, ehuru mera tidsödande, erbjöd åtskilliga fördelar.

Den 11 Juli befann jag mig i Jokkmokk, där jag sam-
manträffade med mina bärare, lappmännen PAVVA RIBBJA och
ANDERS RASSA, hvilka båda genom inspektör WÄSTFELTS i Jokk-
mokk försorg blifvit för min räkning engagerade. ANDERS kände
jag till sedan NORDENSKIÖLD'S Grönlandsexpedition 1883, i hvil-
ken vi båda deltog. Att ANDERS skulle blifva en af mina
ordinarie bärare, hade jag emellertid icke hört, och jag blef
därföre helt angenämt öfverraskad att i dessa för mig full-
komligt obekanta trakter just få en gammal bekant till följe-
slagare.

Från och med Jokkmokk började transportsvårigheterna.
I och för ett längre vistande i fjälltrakterna långt bort från
närmaste bebodda nybyggarställe måste jag naturligtvis medföra
en mängd proviant och andra nödvändighetsartiklar, hvarjämte
för undersökningarna åtskilliga tunga apparater, ett större an-
tal fotografiplåtar m. m., voro nödvändiga. Att midt under hö-
bärgningstiden med hjälp af endast två ordinarie bärare trans-
portera upp allt detta till den egentliga skådeplatsen för arbe-
tena genom de så glest befolkade Lappmarkerna visade sig vara
ett synnerligen svårt och mödosamt arbete. Så långt som till
Tjåmotis, som ligger vid farleden till Kvikkjokk, gick det nå-
gorlunda lätt. Såsom bekant sträcker sig mellan Jokkmokk
och Kvikkjokk en rad till Lilla Lule älfs vattendrag hörande
sjöar, hvilka bära namnen Vaikijaure med Saskam, Purkijaure,
Randijaure, Parkijaure, Skalka, Tjåmotisjaure och Saggat.
Färden på dessa sjöar, öfver hvilka båtskjuts erhålles, gick
tämligen raskt i god medvind medelst rodd, underhjälp af se-
gel eller i fören uppställda trädruskor. Men dessa sjöar äro
skilda af strida forsar, hvilka icke kunna passeras med båt.
Vid dessa ställen de s. k. morkorna måste sakerna bäras och
det ingår äfven i roddarnes skyldighet att bära en börda (= 17½ kg) öfver den till hans skjutshåll hörande morkan. Några
af morkorna äro emellertid flera kilometer långa, och som nödigt
manskap att på en gång öfverbringa alla sakerna fattades, måste
bärrarne gå tillbaka en eller två gånger, d. v. s. passera morkan

tre eller fem gånger för att kunna öfverbringa hela utrustningen, hvilket naturligtvis var mycket tidsödande.

Den 13 juli på aftonen hade jag emellertid kommit så långt som till Tjåmotis. Som jag här måste vika af mot norr från den till Kvikkjokk förande sjöleden och den återstående delen af vägen nästan uteslutande gick öfver land samt någon skjutskyldighet åt detta håll icke förefanns, så företog jag i Tjåmotis en gallring af mina saker och kvarlämnade där alla reservapparater, en del fotografplåtar samt alla kläder, som möjligen kunde undvaras. I Tjåmotis, där åtskilliga gårdar finnas, lyckades jag trots den pågående höbärgningen värfva sex duktiga bärare, hvilka jämte PAVVA och ANDERS samt mig själf knogade fram de öfriga sakerna »i en vänna» under loppet af den 14 till gården Snavva, hvarest öfvernattades. Från Snavva, där endast fyra bärare, däraf två kvinnor, kunde erhållas hade jag en dagsresa till nybygget Aktse vid den undersköna sjön Laidaure.

Till transportsvårigheterna började i Tjåmotis och under färderna genom skogarna sälla sig de kval, som de otaliga myggorna förorsakade, och hvilka torde vara välbekanta för alla, som under sommaren färdats i de inre lappmarkerna. När man första gången besöker dessa trakter och kommer in i dessa aldrig sinande myggsvärmar, blir man verkligen litet »tagen». Dock finnas äfven medel att motverka eller åtminstone mildra dessa obehag, hvilka annars skulle kunna bringa en till den vildaste förtviflan. Det bästa medlet att använda utomhus har jag funnit vara att draga öfver hufvudet en med utklipp för ögon, näsa och mun försedd kåpa af tätt tyg (ej af tyll), hvilken säkert skyddar halsen och hufvudet utom en del af ansiktet, som ej är i så stort behof af skydd. Myggnäten äro mindre praktiska, rifvas lätt sönder i snåren, och skydda icke säkert någon del, emedan myggorna sträcka in sina långa snablar genom hålen. Inomhus hos nybyggare skyddar man sig genom att hålla dörren (fönstren vanligen igenspikade) väl stängd samt, om spjäll ej finnes, i eldstaden lägga en större hög såg- och huggspån, i hvilken elden endast långsamt sprider sig och som därför utsänder rök under lång tid genom skorstenen och af-

håller myggorna från att inträda genom denna af dem annars med förkärlek använda väg. Märkvärdigt nog kan man äfven i tält freda sig ganska bra mot myggorna, om man använder tält af SVENONII konstruktion, stenar skoningen omsorgsfullt och håller dörren väl stängd.

Laidaure (498 m öfver hafvet) ligger ännu inom skogslandet så tillvida, att den åt alla håll är omgifven af skogbevuxna stränder, men på den norra sidan höjer sig landet på kort afstand från stranden högt öfver skogsgränsen och kring den praktfulla dal, Rapadalen, som i väster bildar Laidaures fortsättning och genomflytes af den strida och grumliga Rapaälven, resa sig högtfjällens östliga utposter tvärbrant och utan öfvergång såsom en helt ny värld. Den ståtliga utsikten mot Laidaures västra ända skall den första af de till denna uppsats hörande bilderna söka återgifva. På den norra sidan synes den branta omkr. 700 meter öfver dalen sig höjande klippan Skerfe, på södra sidan det ungefär lika höga och branta Tjakkeli och i bakgrunden de snötäckta Kåtokkaise och Pellorippe. Midt i dalen, som helt visst är en vanlig erosionsdal, har en mer än 300 meter hög klippa, Nammash, blifvit kvarlemnad, hvilken gifver hela landskapet en ganska originel prägel.

Som Aktse var det öfversta nybygge jag hade att passera och endast ligger omkring 4½ mil från Sarjekfjällen, beslöt jag, att här åter företaga en gallring i mitt bagage samt kvarlämna så mycket, som under den närmaste tiden kunde undvaras, samt sedermera hämta, hvad som kunde behövas. En tredjedel af proviant och fotografplåtar blef här för eventuella framtida behof deponerad.

Rapadalen.

Sedan jag den 16 juli på förmiddagen bestigit det ofvanför Aktse liggande fjället Tåresåive (1100 m ö. h.), från hvilket man har en utmärkt utsikt mot Sitojaur, samt i förbifarten bestämt höjden af några strandlinieliknande bildningar på södra slutningen af Tåresåive, bland hvilka den mest utpräglade befanns ligga 780 m ö. h., bröt jag på eftermiddagen upp för att genom Rapadalen fortsätta tåget mot Sarjek. I karavanen deltog förutom PAVVA, ANDERS och mig äfven tvänne karlar

från Snavva samt den bekante lappen-nybyggaren PER OLOF LÄNTA från Aktse. Vi färdades först i båt öfver Laidaure till Saiva i det vidsträckta delta, som Rapaälfven vid sitt utflöde i Laidaure har bildat, och passerade därvid tätt under Skerfes lodräta vägg och de därunder liggande respektingifvande rasen, hvarest fordom under lapparnes hedniska tid ett berömdt offerställe var beläget. När vi anländt till Saiva och bärningen skulle taga sin början, strejkade emellertid Snavvakarlarna och förklarade, att de tänkte vända om, ifall ej den öfverenskomna betalningen höjdes från 3 kr. om dagen till nästan det dubbla, hvilket jag emellertid under hänvisning till deras löfte bestämdt afvisade. Som LÄNTA tycktes vilja göra gemensam sak med dem, var ställningen för mig synnerligen obehaglig, då det skulle hafva dragit om för mig och mina två karlar väl fjorton dagar att släpa upp de nödvändiga sakerna till Sarjek och några andra bärare ej funnos i trakten. I själfva verket var denna strejk dock endast en teaterkupp af de fattige Snavvakarlarna, och sedan vi å båda sidor lugnat oss genom att koka litet mat och låta några timmar förflyta under samtal vid den gemensamma lägerelden, som är lappmarkernas stora fredspipa, så började alla man själfmant »karka» sina bördor och kolonnen satte sig i rörelse upp mot Rapadalen. Dess värre visade det sig ej möjligt att medtaga allt på en gång, och det skulle sålunda blifva nödvändigt att gå tillbaka och hämta ett antal bördor eller med andra ord att passera vägen tre gånger, hvilket naturligtvis skulle vålla stor tidsutdräkt. — Den 19 på aftonen, då PER OLOF och Snavvakarlarna på grund af mat- och kaffebrist lämnade oss, hade vi ej hunnit längre än till foten af Låddepakte.

Vi följde hela tiden den s. k. lappflyttningssvägen, en smal, ibland tydlig, ibland knappt skönjbar stig, som uppkommit och vidmakthålles därigenom, att lapparne vid sina flyttningar till och från fjällen följa den och på densamma leda sina i en lång rad efter hvarandra bundna herkar (= klöfjerenar eller bärrenar). Älfven är strid och grund och kan ej passeras med båt annat än ungefär på en half mils längd mellan Birnapakte och Pellorippe, där ett sel finnes. Här rodde PER OLOF och jag såsom de svagaste bärarne i en liten usel, lappar tillhörig båt,

som vi lastade så full som möjligt och i hvilken vi måste röra oss med yttersta försiktighet för att den ej skulle vicka omkull. PER OLOF LÄNTA, som är Turistföreningens officiella vägvisare i Aktse, yttrade den åsikten, att Turistföreningen gärna kunde anskaffa en roddbåt att använda i detta sel. Jag vet dock ej riktigt, om jag skall understödja hans anhållan, ty selet är synnerligen besvärligt att passera på grund af de otaliga sandreflarna. Men nog borde turisttrafiken i denna verkligen praktfulla fjälldal uppmuntras.

Bild 26 visar en utsikt öfver den vackraste delen af dalen. Denna vy är tagen från Spadne, liksom Nammash en stor erosionsrest, men af mycket betydligare dimensioner, kvarlämnad midt i den trånga dalen. Till vänster synas Pellorippes omkr. 2 000 meter höga taggiga kammar. Till höger Låddepaktes och Birnapaktes mera afrundade bergklumpar och längst bort i bakgrunden det af stora jöklar täckta Ålkasfjället. Och så den slingrande Rapaälfven med sina gräsklädda holmar i den af mariga björkar och låga viden bevuxna dalbottnen.

De här förekommande bergarterna utgöras af till fjällformationen hörande kristalliniska skiffrar, hvilkas lager under den i dessa trakter för långa tider tillbaka försiggångna bergskedjebildningen blifvit på allehanda sätt böjda och veckade i böjningar och veck, hvilkas dimensioner kunna växla från några centimeter till flere mil i genomskärning. Genom det storartade erosionsarbete, hvarigenom de djupa dalarne bildats, hafva lager af helt olika lutningsförhållanden kommit i dagen. På somliga ställen, såsom vid Skerfe och Tjakkeli, hafva lager blottats, hvilka visa en lodrät afsöndring, och där är äfven dalen begränsad af lodräta fullkomligt obestigliga bergväggar. Från dylika branter rasa klippblock ned litet emellan, hvarom de väldiga stenhopar bära vitne, hvilka finnas aflagrade nedanför bergväggarne. För öfrigt hör man ofta, huru det rasslar och slamrar, när mindre stenar ramla ned från tvärbranterna. Större ras inträffa däremot sällan. Det lär vara omkr. 30 år, sedan det sista större raset från Skerfe ägde rum. Vid Låddepakte hade jag den 20 juli på aftonen vid 9-tiden tillfälle på afstånd af omkring 1 kilometer bevitna ett rätt stort ras, som

till och med satte lapparne i förskräckelse. Stora klippstycken, det ena efter det andra, kommo nedstörtande på de äldre rasens branta sluttning och rullade utför denna under ett väldigt bråkande och upprörande höga moln af dam. Företeelsen varade omkr. 1½ minut. På grund af jämförelse med effekten vid utlastning af malm skulle jag vara böjd att anslå vikten af det nedrasade till flere hundra ton.

Sedan PER OLOF och Snavvakarlarna den 19 på aftonen lämnat oss, gick det naturligtvis ännu långsammare med transporten. Ehuru bördorna gjordes så tunga som möjligt, måste vi för hvarje flyttning af lägerplatsen gå tillbaka två gånger, d. v. s. passera vägen fem gånger för att kunna transportera fram hela packningen. Dock gick det småningom framåt, och äntligen den 22 juli hade vi passerat hela Rapadalen och kunde nu slå läger med hela bagaget på högslätten nedanför Sarjek omkr. 125 m öfver björkskogsgränsen, 850 m öfver hafvet.

Vid Bjellotjåkko.

Denna tältplats, som var belägen omkr. 1 kilometer väster om kullen nedanför Bjellotjåkko, och där vi kommo att stanna en hel vecka blef ej vald med synnerlig omsorg, i det hvarken skydd för blåsten eller godt dricksvatten fanns. Vi fingo också svida för denna försumlighet och valde sedermera våra tältplatser med mera urskiljning såväl med afseende på blåst och vatten som med afseende på bränsle och markens beskaffenhet. Det bränsle, som här ofvan skogsgränsen erbjödes, är i bästa fall dvärgbjörk och enris, hvilket brinner tämligen bra, sämre är det fuktiga videt i synnerhet vid regnväder. För att emellertid kunna få det färska riset att brinna måste man hafva näfver att tillgå, och mina karlar hämtade därför från Rapadalen större mängder björknäfver, af hvilken vi sedermera under den månadslånga vistelsen i fjälltrakterna dagligen begagnade oss.

Här erbjöd sig ANDERS att för de framtida flyttningarna söka skaffa en lapp med bärrenar från de lappbyar, som enligt hvad han förmodade uppehöll sig vid Alkavare. Som jag ämnade stanna på denna lägerplats flere dagar, under

hvilka den ene af lapparne utan svårighet kunde undvaras och ett par bärrenar vid flyttningarna naturligtvis skulle vara af stor nytta, lät jag honom fara.

Emellertid började PAVVA och jag arbetet med sommarens undersökningar. Det visade sig snart, att kartan öfver trakten ej var så tillförlitlig särskildt med afseende på jöklarnes form och storlek, att den kunde tjäna såsom grundlag för jökelstudierna. Ehuru jag ägde ganska liten öfning i topografiska undersökningar, beslöt jag därför att söka upprätta en ny karta öfver hela Sarjekområdet. Detta blef det arbete, som hufvudsakligen upptog min tid under min vistelse i fjällen. Dess värre hann arbetet endast på sydvästra sidan af den i NV—SO strykande fjälltrakten blifva färdigt, under det att jag på den nordöstra sidan knappt kom i tillfälle att göra några mätningar alls på grund af ihållande regnväder, hvilket insvepte de högre liggande delarne af bergen och jöklarne i moln. På den medföljande kartskissen öfver Sarjektrakten är därför den nordöstra sidan hufvudsakligen återgifven efter Norrbottens läns kartverk den sydvästra däremot efter mina mätningar.

Väderleken var för öfrigt i allmänhet här synnerligen ogynnsam för topografiska arbeten, emedan det i allmänhet regnade. Det är för öfrigt rätt naturligt att så skall vara, emedan dessa fjäll äro de högsta i trakten och flere hundra meter högre än de närliggande fjällen inom Norge. Det är gifvet att, om vinden är fuktig, skall sålunda företrädesvis kring dessa toppar fuktigheten afsätta sig, och därför såg man ofta kring de högsta topparne i synnerhet på Sarjek och på Akkavare moln, som tycktes stå alldeles stilla, om det än blåste aldrig så mycket och luften för öfrigt var molnfri.

Som det regnade de första dagarne af vår vistelse på slätten nedanför Sarjek, sysslade PAVVA och jag med uppmätningen af en bas på en tämligen plan myr samt med uppsättning af signaler på lämpliga ställen. Den 25 på morgonen var det emellertid alldeles klart, och jag beslöt då göra en bergbestigning. Den topp, som jag utvalde till mål för våra ansträngningar, var en hög bergklump, hvilken jag tilldelat kartans namn Tjågnoris och från hvilken jag förmodade man

skulle hafva god utsikt mot Sarjeks centralare delar. Vi togo vägen från tältplatsen nedanför Bjellotjåkko mot Tjågnorisbäcken, följde bäcken ett stycke upp i dalen, där vi funno en jökel, som låg i den lilla trågformiga dalen som i en liten ask (bild 27). Vi gingo därefter öfver bäcken och genom sänkan mellan Tjågnoris och den söder därom liggande kullen, samt vidare på syd-syd-västslutningen af Tjågnoris. Några hundra meter från toppen var uppstigningen rätt svår. Bergarten visade nämligen en utpräglad afsöndring eller bänkning efter ett plan, som stupade omkring 30° mot väst, och som detta just var det plan vi gingo på och hela ytan af berget var betäckt af stora flata block, afsöndrade efter denna riktning, hade vi på många ställen svårighet att finna fotfäste på de starkt lutande blocken, hvarförutom dessa gjorde intrycket af att vid första oförsigtiga beröring vilja hasa ned i den djupa Matudalen nedanför. Ofvan på toppen, som var jämförelsevis plan och enligt vår barometerafvägning befanns ligga ungefär 1 675 m öfver hafvet, byggdes ett röse; detta ställdes dock icke på den allra högsta punkten, utan närmare branten till Tjågnorisdalen, hvilket för detaljmätningarna öfver trakten var förmånligare. Från den högsta punkten af sådana kupolformiga fjäll som Tjågnoris, Skarjatjåkko m. fl. ser man i allmänhet icke mycket annat än de fjället betäckande blocken, hvilka liksom vågorna på hafvet begränsa horisonten, öfver hvilken toppen af ett eller annat högre fjäll sticker upp såsom masterna på ett aflägsset fartyg. Af de närbelägna dalarne med deras jökeltungor, slingrande ömslutande älfvar och bäckar samt deras små sjöar och gröna gräsmattor ser man vanligen ingenting. Man kan knappast tänka sig en enformigare eller styggare anblick än dessa vegetationslösa stenurer ofvanpå de plattare högfällen. Men lyckligtvis behöfver man icke gå längre än till kanten af den lilla plattan för att finna tillräckligt af landskaplig skönhet att beundra.

Under nedstigningen fick jag från Matudalen plötsligt höra klockljud, och vid närmare påseende upptäckte jag en renhjörd, som stod och svalkade sig på ett stort snöfält. Tydligtvis var någon lappby i närheten och PAVVA upptäckte sedan

mycket riktigt med kikaren två kåtor nere vid Matubäcken. Vår första tanke, när vi fingo se renarne, var, att vi hade vår vän ANDERS RASSA där och att han, som ibland var tämligen sparsam med sina krafter, hade legat där och hvilat sig nu i tre dagar, föga mera än en half mil från vår tältplats.

När PAVVA och jag sent på kvällen anlände till tältplatsen, blefvo vi angenämt öfverraskade af att se en liflig lägereld brinna där och kring den tre män, af hvilka den ene tydligtvis var ANDERS och de andra förmodligen lappar från kåtorna vid Matubäcken. Uppenbarligen hade ANDERS upptäckt oss på fjället och därför knallat i väg hem! Lyckligtvis förhöll det sig dock icke alls på detta af mig förmodade sätt. ANDERS visste i själfva verket ingenting om lapparne vid Matubäcken. Han hade såsom öfverenskommet var gått till Alkavare, där han funnit lappar, och han hade där träffat öfverenskommelse med en af dem att under den återstående delen af min färd träda i min tjänst med tvänne herkar (bärrenar). Det var den ene af de vid lägerelden sittande, den i toppig lappmössa klädde AMMA GRUFFVISAR med det sotiga ansiktet och det okämmade, stripiga håret. Han blef från och med denna dag en af de våra. Och de två renarne stodo där också mycket riktigt och tittade bakom en backe. Den tredje mannen däremot var hvarken från Matu eller från Alkavare utan från Sitojaure och hade af PER OLOF LÄNTA blifvit sänd till min hjälp. Som han nu emellertid ej behöfdes återsändes han.

Den följande dagen fingo vi underrättelser från lappkåtorna vid Matubäcken. Vi erhöilo då nämligen besök af en af deras innebyggare, lappmannen PAVVA LARS TUORDA. Jag blef högeligen öfverraskad af att träffa LARS, som jag kände sedan NORDENSKIÖLD'S Grönlandsexpedition 1883, i hvilken äfven han liksom ANDERS och jag deltog. PAVVA LARS är äfven bekant för sitt deltagande i skidtäflingen mellan Jokkmokk och Kvikkjokk och retur i april 1884, vid hvilken täflan han inkom såsom första man, i det han tillryggalade den 20,6 mil långa banan på 21 timmar och 22 minuter. Andre man blef ofvan omtalade PER OLOF LÄNTA med $21^h 22^m 5^s$, således endast 5 sekunder mera än PAVVA LARS. Båda två äro

för öfrigt bekanta för att vara duktiga karlar. PAVVA LARS såg dock nu ej så kraftig ut som 1883, då jag sist såg honom. Då jag omtalade, att jag ämnade bestiga den högsta toppen på Sarjek, hvilken förut bestigits såväl af kartografen G. W. BUCHT 1879 som af den bekante franske alpinisten C. RABOT 1881, berättade LARS, att han varit med dem båda två på toppen, samt att säkert denna topp icke vid några andra tillfällen blifvit bestigen. Som jag fått det intrycket, att toppen skulle vara synnerligen svår att bestiga — såväl den tappre skidåkaren och björnjägaren LÄNTA som den duktige RIBBJA hade bestämdt afsagt sig förtroendet att följa med — så föreslog jag PAVVA LARS att följa mig, på hvilket förslag han genast gick in. Såväl BUCHT som RABOT företogo uppstigningen från nordsidan, PAVVA LARS föreslog nu, att vi skulle försöka från sydsidan, från hvilket håll han förmodade, att bestigningen skulle vara lättare. Turen måste emellertid tillsvidare uppskjutas, då det nu åter var regnigt väder med fullkomligt molnhöljda toppar. Det beslöts emellertid, att den skulle företagas första vackra dag.

Vid Mikajokk, på Mikajökeln och Sarjektoppen.

Egentligen hade det varit min mening att från den gamla tältplatsen flytta till nordsidan af Sarjek för att därstädes undersöka en jökel, LINDS jökel, hvilken SVENONTUS förut besökt och ansett vara lämplig för en utförligare studie. Med anledning af LARS förslag ändrade jag emellertid nu resplan och flyttade i stället den 29 juli, sedan arbetena vid den gamla tältplatsen blifvit afslutade, längre västerut till östra stranden af Mikajokk, hvilket ställe särdeles lämpade sig såsom utgångspunkt för en bestigning af Sarjektoppen från söder. Det var första gången herkarne användes. De visade sig ganska duktiga och buro sina 3-punds-bördor utan synbar ansträngning.

Den följande dagen, den 30 juli, då vädret var tämligen klart anlände PAVVA LARS, som hade sin kåta ej särdeles långt från den nya tältplatsen, enligt öfverenskommelse till oss för att deltaga i bestigningen af Sarjek. Inläggning af fotografiplåtar i kassetterna fördröjde uppbrottet, så att vi först kl. 10

f. m. anträdde marschen. AMMA GRUFVISAR stannade som vanligt hos sina renar för att vakta dem, under det att förutom PAVVA LARS TUORDA äfven ANDERS RASSA och PAVVA RIBBJA medföljde — den sistnämnde tycktes hafva öfvervunnit sina betänkligheter eller ville åtminstone följa med tills de värsta farligheterna började.

Det var meningen att taga vägen öfver Mikajökeln. Denna präktiga jökel (bild 28 o. 29) af fullkomligt alpin typ har sitt upphof under Sarjektjåkcos branta kam och utfyller dalbottnen i den något mer än en kilometer breda dalgången mellan Mikajtjåkko och Matu samt upphör vid slutet af denna dal med en brant, af framsmält grus och sten smutsfärgad sluttning, under hvilken den gråfärgade Mikabäcken brusar fram. Jökeln nedre kant omgifves af sinsemellan ungefär parallela ett eller ett par tiotal meter höga moränvallar, koncentriskt följande jökeländans rundning och framlöpande den ena utanför den andra. Som jökeländan var för brant att bestiga för lapparne med deras slätbottnade bandskor, beslöto vi att bestiga glacieren högre upp på den östra sidan samt att kringgå de arbetsamma ändmoränkammarne, hvilka äro uppbyggda till största delen af rundade, halkiga och osäkert liggande block. Vi gingo öfver den af mera skarpkantiga block bestående sidomoränen och bestego jökeln, hvars yta här i stort sedt låg nästan horisontel och endast svagt höjde sig inåt dalgången. Den var här i början genomdragen af talrika tvärsprickor, ibland så smala att de kunde öfverhoppas, ibland så breda att de måste kringgås. Med undantag af de små krokar, som för tvärsprickorna måste göras, styrde vi kurs nästan rakt på Sarjektoppen. Väglaget var ganska bra. Jökelytan är liksom grusad af ett lager lösa ur jökelsen utvittrade iskorn, hvilka äro af en till två centimeters diameter och för hvarje steg man tager knaka sönder. Terrängen är i stort sedt ganska jämn, i smått däremot kuiperad genom små, nära hvarandra liggande iskullar af några meters diameter. Tydligtvis uppkommer denna småkuipering genom isens ojämna afsmältning och därigenom att det osmälta vatten, som bildar sig på isens yta, skär ned små dalar. Äfven små bäckar förekomma här och där, dessa hafva ofta ett slingrande

lopp alldeles såsom en stor flod, men krokarne äro här endast några få meter i genomskärning. Här och där ligger en död fjällemmel i en utsmält fördjupning, där ligger till och med en i själatåget och sprattlar med benen i vädret, men när han får se oss, uppbyder han sina sista krafter, vänder sig på rätt köl, sätter nosen i vädret, visar tänderna och utstöter sitt ilska gnällande, så länge han orkar.

Längre upp på jökeln bli de små iskullarne allt lägre, isgruset allt finkornigare och de döda fjällemmelarne allt sällsyntare. Ännu längre upp är isytan täckt med snö och så jämn, att någon ojämnhet med ögonmått ej kan upptäckas. För den händelse, att några af snön dolda sprickor här skulle förekomma, knöto vi nu på oss gletschertåget och gingo i en rad, sammanbundna medelst detta, PAVVA LARS först, därefter jag, så PAVVA RIBBJA och sist ANDERS.

När vi kommit till en höjd öfver hafvet af omkring 1 460 m började svårigheterna. Det var nu slut på den jämna och horisontelt liggande delen af jökeln, och vi befunno oss vid foten af Sarjektoppen. På inrådan af PAVVA LARS skulle vi nu försöka klättra upp för jökeln öfversta del, hvilken smyger sig upp i den lilla sänkan mellan Sarjektoppen och den strax söder därom liggande toppen (Sydspetsen) ungefär till en höjd af omkring 500 meter öfver den plats, där vi stodo. Som jökeln här icke endast var mycket brant utan äfven uppfylld af otaliga smala, af snö dolda tvärgående sprickor, var denna del af turen ingalunda ofarlig. PAVVA LARS gick först och kände sig för med stafven för att upptäcka sprickorna och undvika dem. Det oaktadt sjönk han litet emellan ned med åtminstone det ena benet; vi, som gingo efter, trampade så noga som möjligt i hans spår — naturligtvis med undantag för sådana ställen, där han klifvit ner sig — och lyckades på detta sätt i allmänhet undgå de farliga punkterna. Vi försökte först att gå utmed den östra kanten, där sprickorna voro mindre talrika. Här blef emellertid isen snart under den tunna snöbetäckningen så hal och så brant, att lapparne icke kunde få fotfäste, utan oupphörligen halkade omkull. ANDERS fick låna mina stigjärn, hvilka jag ej nödvändigt behöfde, då jag gick

någorlunda säkert på mina broddade stöflar. Men som jag endast hade ett par stigjärn, blef det lika svårt för de båda öfriga lapparne att taga sig fram. Jag föreslog nu, att PAVVA LARS skulle låna min isyx och börja hugga trappsteg, hvilket en alpförare säkerligen skulle hafva gjort här, men det tyckte han skulle bli för arbetsamt. I stället drogo vi oss längre ut på midten af jökeltungan, där lutningen var mindre brant, men där också sprickorna voro mycket talrikare. Här var det emellertid nästan ännu farligare, därför att om man här började åka, så åkte man helt visst rätt ned i en spricka. Hur det var, så redde vi oss likväl ganska bra; PAVVA LARS halkade visserligen omkull ibland eller klef ned sig i någon spricka, men klarade sig ändå utan större svårighet, jag högg trappsteg för egen del, hvilka äfven RIBBJA begagnade sig utaf, och ANDERS gick med mina stigjärn säkert som en fluga på en vägg. Dessa stigjärn, hvilka jag låtit kopiera efter en modell från Tyrolen, visade sig synnerligen praktiska, och jag har all anledning att rekommendera denna här i landet obekanta sportartikel i och för bestigningen af branta jöklar.

Efter en och en half timmes ihärdigt arbete på den branta jökeltungan hade vi nått dess öfre kant. Vi befunno oss nu på en höjd af omkring 1 950 meter öfver hafvet. Det återstod nu den öfver snön och isen uppstickande delen af toppen kvar. Denna var mycket brant och öfver hela sin yta betäckt med lösa stenar, utvittrade ur den underliggande berggrunden, och hotande att vid första oförsigtiga beröring åka ned i afgrunden. Jag tillsade mina karlar att gå i en sned linie uppåt, för att vi icke skulle rulla ned stenar på hvarandra. Dess värre iaktogs denna förhållningsregel ej alltid så strängt. Följden uteblef ej heller i form af ett tillbud till olycka, som möjligtvis kunde hafva kostat mig lifvet. Jag går lugnt klifvande på de stora stenarne, då jag plötsligt hör PAVVA LARS skrika häftigt till, jag tittar upp och ser en stor bummel på cirka en ton tio à femton meter öfver mitt hufvud vackla och börja sätta sig i rörelse nedåt, jag springer på måfå åt ena sidan utan att kunna bedöma, hvar bummeln kan komma att passera, den ökar

sin hastighet, slår stora flisor ur andra stenar den träffar samt rullar ned bakom min rygg ungefär där jag först stod.

Efter detta lyckligt öfverståndna äfventyr anlände vi snart upp på själfva toppen. Klockan var då half 3 e. m. Den högsta punkten utgöres af tre stora på kant stående flata stenhällar, parallela med hvarandra och helt visst utvittrade ur berggrunden. På dessa lågo några mindre stenar upplagda, hvilka PAVVA LARS påstod, att kartografen BUCHT skulle hafva lagt upp där vid sitt besök därstädes sommaren 1879 såsom ett bevis på, att han varit där. PAVVA LARS hade vid RABOTS besök här två år efter visat honom dessa stenar, men RABOT påstod då, att de ingenting bevisade, utan att de mycket väl kunde ligga, såsom de gjorde, utan att vara upplagda af människohand. Efter detta hade någon dispyt uppstått mellan RABOT och PAVVA LARS angående tillförlitligheten af uppgiften om BUCHTS besök här, hvilket emellertid torde kunna sättas utom allt tvifvel, något som RABOT sedermera torde hafva erkänt. RABOT hade byggt ett något ordentligare röse på en liten platform omkring 10 meter nedanför spetsen på nordostsidan. I detta röse funno vi en liten bleckask, som innehöll ett tämligen illa medfaret visitkort, på hvilket följande stod att läsa:

8 Aout 1881

*har bestiga Saretjåkko med too Lootser
Paolo fra Axis og Anders**

CHARLES RABOT
Membre de la Société de Géographie
Chargé d'une Mission Scientifique
par le Ministre de l'Instruction Publique de France.

*Parti d'un bivouac dans la vallée à 6 h.
du m. j'ai atteint le point culminant à 1 h 30
du s. (en route 1 h. d'arrêt) temps brumeux.*

Paris, 11 rue de Condé.

* Paolo fra Axis är tydligen PAVVA LARS, som han förmodligen träffat vid Aktse, och Anders är lappen ANDERS POGGO.

*Mon guide norvégien Hans Monsen de
Bodö resta sur la crête, craignant de
s'aventurer sur la glace vive qui parsème
l'arête.*

Vive la France!!!

C. Rabot.

Det med blyerts skrifna, som ofvan återgifvits med kursiv stil, var synnerligen otydligt och svårläsligt, och möjligen har därför något fel i återgifningen af detsamma insmugit sig. Såsom ett minne af mitt besök på denna höga topp medtog jag kortet och lade dit i stället ett visitkort från mig själf, försedt med en kortfattad uppgift om min bestigning af toppen. Äfven deponerade jag uti RABOTS lilla röse ett fotslångt bleckfodral, innehållande en minimum-termometer, hvilken jag fått i uppdrag af dr. SVENONIUS att här nedlägga och hvilket var mitt egentliga ärende. Meningen är att nästa eller någon följande sommar åter bestiga toppen samt afläsa termometern och dymedelst få någon idé om, huru lågt temperaturen på dessa höga och nordligt liggande bergspetsar kan sjunka.

Såsom redan i inledningen är anfördt, anses Sarjektjåkko, som enligt kartorna skulle hafva en höjd af 2 125 meter öfver hafvet, vara den näst högsta toppen i Sverige. Kebnekaise, som ligger omkring 6 mil NNO härifrån, skulle vara 10 meter högre, dock är denna differens så liten, att den icke kan anses säkert påvisad. Enligt RABOTS och mina barometer-iakttagelser skulle Sarjektjåkko vara något högre än kartorna uppgifva. Vare därmed huru som helst, att toppen emellertid är den högsta i trakten torde vara säkert. För att gifva bestigningen en något fästligare prägel hade jag medtagit en liten båtflagga, som om söndagarne var hissad på tältet och som nu fastbands

vid ishackan, hvilken ställdes upp på den högsta punkten mellan några stenar. Jag förmodar, att det var första gången den svenska flaggan fladdrade på Sarjektjåkko och skulle så ej vara förhållandet, så är då väl åtminstone ingen skada skedd. Men jag skulle till och med förmoda, att det är första gången den svenska flaggan svajat på någon af dessa Sveriges högsta toppar.

Himmelen var tämligen molnbedäckt och luften vid horisonten något dimmig, dock tillräckligt genomskinlig, för att man skulle kunna urskilja äfven de aflägsna fjällen. Utsikten var synnerligen vidsträckt och storartad, och de fjälltoppar, man härifrån såg, kunde räknas i tusental. De högsta och mest bekanta äro i söder Skuorkis, Pellorippes och Pärtefjällens talrika spetsar, topparne på det snöhöljda domformiga Älka, Alkatjåkko i sydväst och där bakom Sulitälma och det snöhöljda Ålmajalos, norr om hvilka något af de stora sjöarne Viri- och Vastenjaur är synligt. I nordväst reser sig högre än alla andra Stuur Niak, Sarjekkedjans västligaste utpost, och norr därom det tämligen isolerade jökelhärande Akkavare. I norr utbreder sig en vidsträckt höglätt med talrika sjöar, bland andra den stora Ale-musjaure, där bakom höjer sig åter en fjälltrakt med Kallak-tjåkko, Kårsotjåkko m. fl. berg. I NNO syntes en hög snötäckt dom, hvilken PAVVA LARS påstod vara Kebnekaise, hvilket emellertid på grund af det stora afståndet icke säkert kunde afgöras.

Men utsikten är storartad, icke endast på grund af toppens höjd, utan äfven därför, att den är så spetsig, att inga blocksamlingar åt något håll kunna skymma för de nedanför liggande dalarne med deras jöklar. Brant under oss i sydväst se vi vår slingrande Mikajökel, som vi nyss passerat, i nordväst den betydande halfmilbreda Sarjekjökeln, i öster LINDS jökel, hvilka alla tre med sina öfversta firnfält sträcka sig högt upp emot Sarjektjåkko höga kam.

Man kan från denna höga utsiktspunkt erhålla en utmärkt öfversikt öfver Sarjekfjällens topografi, och jag vill därför begagna tillfället att nämna några ord om den samma samt om dessa fjälls geologiska byggnad.

Själftva toppkammen utgöres hufvudsakligen af hornblende-skiffrar och kvartsiter, växellagrande med hvarandra, bergarter, som äfven i andra delar af fjälltrakten äro vanliga, men därjämte förekomma äfven glimmerskiffrar och andra skiffrar. På de höga topparne inom hela området stå dessa skiffrar vertikalt uppresta och visa en strykningsriktning NV—SO, hvilken är parallel med fjälltraktens längdriktning och med de längddalar, som begränsa den, näml. Kukkesvagge och Smailavagge. Sarjekfjälltrakten har, såsom synes af kartan, sin största längd nära två och en half mil i riktningen NV—SO, bredden i riktningen NO—SV öfverstiger däremot icke en mil. På lägre nivå utmed basen af dessa fjäll stå skiffrarne däremot icke vertikalt, utan luta starkt inåt mot de centralare delarne, d. v. s. i Kukkesvagge luta skiffrarne i allmänhet mot sydväst, i Smailavagge mot nordost. Skiffrarnes strykningsriktning är däremot i allmänhet oförändrad NV—SO. I stort sedt synas sålunda Sarjekskiffrarne bilda en synklinal med starkt hopböjda midtskikt.

Denna synklinal har emellertid blifvit synnerligen starkt eroderad hufvudsakligen på det sättet, att talrika små tvärdalar skurit sig in i bergmassan vinkelrätt mot strykningsriktningen såväl från nordost som från sydväst. I dessa små tvärdalar har erosionen fortskridit så långt, att endast en brant, i de flesta fall alldeles obestiglig, flere hundra meter hög bergkam kvarlämnats såsom en tunn skiljemur mellan den från nordost och den från sydväst eroderade dalen. Dessa skiljeväggar, som i Sarjeks topografi spela en mycket framstående roll, äro ofta häpnadsväckande tunna och branta samt upptill ej sällan så skarpa, att man skulle kunna rida gränsle på dem. Sarjektjåkko är högsta punkten på en sådan brant kam, som höjer sig omkring trehundra meter öfver den underliggande jökelfir-nens öfverkant, men om man betänker, att jökeln höjer sig mycket brant, utmed kammens sida omkr. 500 meter, kan kammens höjd öfver jökeln plan anslås till omkr. 800 meter, en höjd, hvartill väl ännu ett eller annat hundratal meter finge läggas, om man tänkte sig jökeln bortsmält och räknade höjden från dalens botten.

I många fall har erosionen fortskridit så långt, att de tunna bergkammarne blifvit genomskurna och antingen har då en mindre skåra eller ett litet »pass» i väggen utbildat sig mellan den från nordost och den från sydväst kommande dalen eller ock har skiljemuren blifvit helt och hållet bortdenuderad. Det förra fallet förekommer just vid Sarjektjåkko, det senare i dalen mellan Stuur Niak och Suotas.

Om det är jökelbärande dalar, som sålunda förenas, så utbildar sig då lätt en föreningslänk mellan de båda åt olika håll flytande jöklarne. Ett sådant af fast berg icke afbrutet föreningsband af jökel eller firnis mellan den sydgående Mikajökeln och den nordgående Sarjekjökeln är just utbildadt straxt väster om Sarjektoppen.

Mellan de åt samma håll gående dalarne förekomma äfven branta skiljeväggar, dock förefaller det mig, att dessa i regeln skulle vara mera afrundade än de kammar, som skilja de åt motsatt håll gående dalarne.

Temperaturen här uppe på toppen var endast $+3,5^{\circ}$, och som vi genom den ansträngande uppstigningen blifvit varma, fröso vi här uppe på den smala spetsen rätt duktigt. Det var därför med en viss ifver, som vi kl. half 5 började nedstigningen, sedan vi vistats uppe på toppen omkring två timmar, hvilken tid användts att betrakta fjällen, taga fotografier horisonten rundt, äta smörgås eller torkadt renkött samt utföra diverse observationer. Nedstigningen försiggick utan vidare missöden. Den branta och sprickiga delen af jökeln var dock nästan värre att passera under nedstigningen. På PAVVA LARS förslag fördelades de tre stativbenen, eller »tafelföttren», som ANDERS kallade dem, så att hvar man hade tvänne stafvar att hålla emot sig med i den farliga utförsbacken, utom ANDERS, som på mina stigjärn fortfarande gick lika säkert som en fluga på en vägg. Efter några mindre krokar nere på Mikajökeln, under hvilka fotografier togos, anlände vi slutligen vid half tio-tiden på kvällen till tältplatsen.

Här vid Mikajokk hade jag mitt hufvudkvarter ända till den 9 aug. Under tiden bestegos fjällen öster och väster om Mikajökeln i och för en kartläggning af den samma. Läget

och formen af jökeln nedre ända bestämdes medelst distanstub från ett på Mikajokks östra sida uppkastadt rös. Jökeländans höjd öfver hafvet befanns enligt barometeriakttagelse vara ungefär 950 m således endast omkring 200 m högre än björkskogsgränsen i Rapadalen. Den öfversta delen af de till Mikajökeln hörande firnområden hade under Sarjekbestigningen befunnits ligga ungefär 1 940 m ö. h. Höjddifferensen mellan denna jökels högsta och lägsta punkt skulle sålunda uppgå till omkr. 1 000 m.

För kartläggningens fortsättning genom Smailavagge samt för att få någon utsikt öfver Kopirvagge, dit jag ämnade mig sedermera, om tiden medgaf, för att äfven indraga Ålka-sfjället inom ramen för undersökningen, besteg jag den 1 aug. den mellan Sarjek och Ålka liggande Skarjatjåkko. Högsta punkten befanns ligga omkr. 1 690 m ö. h. Det är en upptill mycket flat, med idel lösa ur berggrunden utvittrade stenblock betäckt topp af ungefär samma karaktär som Tjågnoris. Från den högsta punkten ser man endast det toppen betäckande vegetationslösa blockhafvet samt öfversta topparne af de högsta kringliggande fjällen. Jag måste därför såsom vanligt i dylika fall välja en observationspunkt, som låg på kanten af fjällplatån, från hvilken punkt man dock icke hade utsikt åt så många håll.

Sedan jag äfven bestigit Poisatjåkko, dock icke till toppen utan endast till en höjd af omkr. 1 450 m ö. h. samt företagit en rekognoscering till Ruotesvarasch, som jag fann vara 1 068 m ö. h., ämnade jag den 6 aug. flytta från Mikajokk till Ruotesvagge. Renarne voro lastade, och AMMA GRUFVISAR samt ANDERS satte sig i rörelse för att till att börja med öfvergå Mikajokk, men återkommo snart med den underrättelsen, att en öfvergång af bäcken nu vore fullkomligt omöjlig. Denna bäck var visserligen mycket strid, men vi hade förut passerat den väl sex eller åtta gånger utan minsta svårighet. Vädret hade emellertid de sista dagarne varit ganska varmt, omkr. $+14^{\circ}$ vid vår tältplats, som låg ungefär 920 m ö. h., men på samma gång mulet och regnigt, så att någon tillfrysning nattetid af de små vattenbäckarne icke egde rum. Den sista juli hade det snöat på topparne och Mikajökelnns öfre del, och denna nyfallna snö smälte nu under loppet af några få dagar, på samma gång som

smältningen af själfva Mikajökeln naturligtvis också ökades. Allt detta hade förorsakat, att vattenmängden uti den från jökeln kommande bäcken hade ökats till kanske det tio- eller tjugodubbla. På grund af den betydligt ökade hastigheten ryckte vattnet nu med sig mycket större massor af slam och grus och det kom nu framrusande under jökeln som en grågrön ogenomskinlig soppa, i sin vilda fart ryckande med sig stora stenar, hvilket man kunde sluta till af det dånande och rullande läte, som oupphörligen hördes och som kunde följas långa vägar utmed älfåran.

Att komma öfver denna vilda bäck nu var icke att tänka på hvarken för renar eller människor. Men hvad skulle man nu taga sig till? Karlarne kunde naturligtvis använda jökeln som brygga, men att få fram de lastade renarne öfver den hal-kiga jökeln och moränernas osäkert liggande stenhopar var alltför riskabelt. Sedan jag äfven öfvergifvit tanken att tåga omkring Sarjeks sydostspets till dess nordöstra sida, beslöt jag stanna ännu några dagar vid Mikajokk för att invänta en minskning i vattenflödet. Jag använde denna tid dels till framkallning af fotografiplåtar, dels till förberedelser för en undersökning af Mikajökels rörelsehastighet.

Såsom bekant bildas en jökel af de snölager, som samla sig i de högre belägna delarne af jökeldalen. Som isen är något plastisk för tryck, så börja de underliggande snö- och ismassorna på grund af de högre liggande snö- och islagrens tryck att sakta skrida nedåt dalen, och de skrida så långt ned som de hinna, innan de smälta för den i dalens nedre delar rådande högre temperaturen. De nedglidande snö- och ismassorna ersättas emellertid oupphörligen genom nya snöfall på jökels öfre delar, så att jökels storlek under loppet af en kortare tidrymd icke mycket ändras. Är så förhållandet att jökels storlek under loppet af många år icke ändras, så betyder detta, att det äger jämnvikt rum mellan jökels rörelsehastighet, tillförseln af snö genom snöfall i de öfre delarne och afsmältningen af den nedre jökelländan. Ökas eller minskas någon af dessa tre faktorer, så förändras äfven jökels storlek. Ökas snönederbörden, så blir jökeln större; minskas afsmältningshastigheten

af jökelländan, hvilket inträffar, om sommartemperaturerna vid jökelländan af någon anledning blifva kallare, så skjuter jökeln längre ned i dalen och tillväxer sålunda äfven i detta fall. Det omvända inträffar naturligtvis, om snöfallen minskas eller afsmältningshastigheten ökas. Huru härmed än må förhålla sig, så äger en kontinuerlig förnyelse rum inom jökels hela massa, en process, som kan ställas vid sidan af den kontinuerliga förnyelsen af vissa delar af en mennisko- eller en djurkropp, t. ex. en nagel eller en klo. Dock erfordras för en fullständig förnyelse af en jökel af exempelvis Mikajökels storlek en ganska betydande tidrymd, sannolikt omkring två- till femhundra år.

Iakttagelser öfver rörelsehastigheten af de norrbottniska jöklarne äro förut gjorda af SVENONTIUS på BUCHTS jökel vid Sarjek och Luotohjökklarne vid Pårtefjällen. Som emellertid rörelsen är mycket långsam och SVENONTIUS' iakttagelser utfördes under loppet af endast några få dagar, kunde hans bestämningar ej bli så noggranna.

För att inleda en noggrannare undersökning af Mikajökels rörelsehastighet utlades tvärs öfver densamma i dess mellersta del på ett afstånd af omkring 45 meter från hvarandra 25 flata stenar i en rad mellan tvänne i berghällar på Mikatjåkko och Matu med hvit oljefärg målade kors. För att dessa stenar säkert skulle kunna skiljas från andra stenar på isen, målades de med röd oljefärg på den öfre ytan och försågos dessutom på midten med en hvit oljefärgsfläck. Stenarne inriktades noga med tillhjälp af teodolit, så att den hvita fläcken kom att ligga noggrant i vertikalplanet genom de i bergväggarne målade korsen. Utläggningen af dessa stenar försiggick den 6 aug. Den 7 aug. användes för framkallning af fotografier. Den 8 aug. uppmättes afstånden mellan stenarne noggrannare och en ny stenrad utlades ungefär $1\frac{1}{2}$ kilometer längre ned, äfven den mellan två hvitmålade kors i bergväggarne. Uppmätningen af afstånden mellan dessa stenar hann jag dock icke fullständigt afsluta på grund af det inbrytande mörkret.

Den följande dagen den 9 aug. hade vattnet i Mikajokk sjunkit så pass, att en öfvervadning nu ansågs möjlig. Det var med ett visst vemod jag nu på allvar beredde mig att lämna

detta ställe, där jag visserligen kvarhållits längre än jag själf velat, men som likväl varit utgångspunkten för de intressantaste bergvandringar och jökeltudier jag dittills varit i tillfälle att göra inom Sverige. Platsen hade äfven ett ganska storartadt läge ej långt nedanför Mikajökelns bräm och med utsikt öfver Sarjektopparne, Poisa och Skarjatjåkko, det jökelhöljda Ålkas och Rapadalen. Såsom en lämplig utgångspunkt för Sarjekbestigningen skulle möjligen här i en framtid en liten turistrydda vara på sin plats, dock är tillgången på bränsle här ej synnerligen riklig.

Från Mikajökk till Niak.

Sedan renarne blifvit lastade och bördorna karkade, beredde vi oss att bringa den första laddningen öfver bäcken. Vattnet hade visserligen sjunkit betydligt och var ej djupare än till knäna, men på grund af sin stora hastighet skvalpade det upp på lovarts sida till länden, under det att ett stort tomrum bildade sig på andra sidan. Att hålla stånd mot detta ingalunda obetydliga »vattentryck» var icke så lätt, och i själfva verket var det endast med stor svårighet, som jag, som ej var van vid svåra vadningar, lyckades taga mig fram i den häftiga och fullkomligt ogenomskinliga strömmen, stödjande mig på en lång staf och flyttande fötterna tum för tum utmed den ojämna botten med sina rullande stenar. Vadningen aflöpte emellertid såväl för karlar som för renar utan missöde, hvilket helt visst, om den företagits för tre dagar sedan, icke varit möjligt.

Sedan alla saker blifvit förda öfver bäcken, delade vi oss i två partier. Det ena bestående af PAVVA RIBBJA och AMMA GRUFVISAR med renarne skulle i två vännor utföra flyttningen till den nya tältplatsen, hvilken skulle ligga på lämpligt ställe vid Ruotesvarasch; det andra, som utgjordes af ANDERS och mig, skulle transportera instrumenten samt under vägen utföra observationer. Vi gingo för detta ändamål öfver Smailajökk två gånger samt aflade sedermera ett längre besök vid den lilla sprickiga Soltajökeln (bild 30), som hänger så brant på fjällslutningen, att det från vissa håll ser ut, som om den skulle kunna åka ned när som helst. Här torde för öfrigt verkliga

jökelras hafva ägt rum. AMMA berättade för mig, att en gång för länge sedan (kanske hundra år sedan) en rik lapp vid namn SOLTA hade slagit läger här i närheten. För att finna svalka och komma undan de efterhängsna bromsarne hade renarne, som för tillfället vaktades af en piga, gått upp på jökeln, hvilken nu föreföll mig fullkomligt obestiglig utan ishacka, men den tiden kanske gick längre ut i dalen och således var lättare tillgänglig. Här inträffade emellertid något, som gjorde, att alla renarne gingo förlorade — hvad detta bestod uti, lyckades jag ej få reda på, men jag förmodar, att det var ett ras i den branta jökeln, som förorsakade olyckan. Pigan, som vaktade renarne, lyckades emellertid rädda lifvet, men tordes icke återvända till sin herre, den numera fattiga lappen, utan flydde öfver till Norge. Sedan den tiden kallas denna jökelt Soltajökeln efter lappens namn.

Soltajökeln är trots sin obetydlighet omgifven af ganska stora moränvallar. På en af dessa öster om jökeltbäcken byggdes en varde, från hvilken jökeltändans läge medelst distanstub bestämdes på samma sätt som vid Mikajökeln. Jökeltändans höjd öfver hafvet befanns vara ungefär 1 030 m, sålunda omkring 80 m högre än Mikajökeln's ända.

Det var sena kvällen, när ANDERS och jag hunno fram till den nya tältplatsen, som PAVVA och AMMA hade valt ut åt oss mellan backarne nordost om den lilla sjön vid Ruotesvarasch. Som AMMA tändt upp en stor eld och nu höll på att koka kaffe, funno vi tältet utan svårighet, ehuru det var tämligen skumt och vi på förhand ej visste platsen riktigt. AMMA hade med sina två renar passerat den nära 1 1/2 mil långa vägen tre gånger och forslat fram fyra bördor. Den stackars PAVVA hade ännu icke lyckats knoga fram sin andra börda, men kom längre fram på natten.

Den följande dagen, den 10 augusti, gjorde jag en rekognoscering till det låga berget Vardo, norr om Stuor Niak, mellan detta berg och Akkavare, från hvilken punkt man hade en god utsikt öfver Sarjekkedjans nordöstra del. Här i närheten på en ö i Snjuttjotesjökk uppmättes en ny bas för att kontrollera mätningarna.

Under färden till Vardo hade vi ej långt från tältplatsen passerat en strid bäck med mycket grumligt vatten, hvilken kom från den lilla dalen strax öster om Niak. Som jag gjort den erfarenheten, att de bäckar, som komma från verkliga glaciärer eller jöklar, hvilka alltid i någon mån erodera sitt underlag, alltid föra mycket grumligt vatten, under det att bäckar från smältande snöfläckar — de må vara aldrig så stora — nästan alltid föra klart vatten, så fattade jag genast den miss-tanken, att där inne i dalen måtte finnas någon jökel, ehuru någon sådan utifrån ej var synlig. Följande dag undersöktes denna dal, och mycket riktigt, där låg en rätt stor jökel. Observationer gjordes för dess kartläggning, någon noggrann bestämning af ändans läge medelst distanstub och mätstång blef emellertid ej utaf, emedan vi under den branta uppstigningen till jökeln lämnat den tunga mätstången, innan vi ännu kommit underfund med, om här fanns någon jökel eller ej, och tiden medgaf ej att göra två turer hit. Ändan låg emellertid ganska högt, omkring 1 250 (?) m ö. h. Något namn på denna jökel tyckas lapparna ej hafva.

Den 12 aug. var åter flyttningsdag. Det var nu nära en månad sedan jag lämnade Aktse, under hvilken tid jag nästan uteslutande lefvat på den proviant, som burits på mina bärares eller renarnes ryggar. Genom det friska tält- och fjälllivet i den friska luften häruppe hade emellertid min aptit utvecklats sig i oroväckande grad, och i mina proviantlådor återstod nu hufvudsakligen tomkärl förutom en nästan renskrapad benstomme till en skinka och en dito till en renstek. Det var i själfva verket mycket hög tid att skicka AMMA till Aktse för att hämta den del af min proviant, som jag där kvarlämnat. Som en sådan resa beräknades draga fem dagar, ville jag emellertid ogärna sända honom, förr än vi hunnit till nordöstra sidan af Sarjek, där jag vid en och samma tältplats kunde hafva åtskilliga dagars arbete såväl med kartläggning som med undersökning af därvarande stora jöklar. Det var därför nödvändigt att raska på med arbetena här vid Sarjeks västra ända så mycket som möjligt samt att så snart som möjligt flytta öfver till Sarjeks andra sida. Till den ändan infördes den redan

under flyttningen från Mikajokk pröfvade arbetsfördelningen, att ANDERS och jag fortsatte och fullföljde undersökningarna, under det att PAVVA och AMMA på egen hand flyttade tältplatsen ett lämpligt stycke. Den 12 skedde flyttning till Stuur Niaks nordvästra sluttning, under det ANDERS och jag besökte Ruotesvarasch, Jollik samt bestego Kissuris.

Den nya arbetsfördelningen, som var nödvändig, var för ANDERS synnerligen motbjudande. PAVVA hade i allmänhet förut hjälpt till att bära instrumenten till observationsplatserna, och det öfverensstämde icke med ANDERS principer att utan PAVVAS hjälp bära upp mina tunga apparater på »högsta berg», såsom han kallade alla bergknallar, som icke lågo i nivå med dalbotten. Hans principer för att »hålla lifvet» gingo snarare ut på att dricka kaffe, äta renblodskaka, rapa, sofva, »bygga skon*»), springa i fjället och hälsa på andra lappar, n. b. utan någon tvåpunds-börda — men då rörde han sig också trots sina 49 år såsom en lössläppt ren. Men att endast med mig till hjälp knoga upp mina instrument på det ena berget efter det andra utan att under hela dagen få koka en enda droppe kaffe, hatade han af hela sin själ, och jag tyckte mig under denna tid se honom utkämpa en häftig inre strid antingen han skulle springa ifrån hela bunten eller ännu någon tid slita en hund för att låta den ena dagens aflöning lägga sig till den andras. Lyckligtvis segrade sparsamhetskänslan. Han hade ett halft tusental kronor på banken i Luleå, och kanske han skulle kunna öka upp denna summa något litet, om han ännu någon tid var lydig, och så hade han en gammal mor i Parkijaure att hjälpa. Men nog var det retfullt, att PAVVA och AMMA skulle få gå i dalen bland sakerna och hafva tillfälle att koka kaffe, när de ville.

Bestigningen af Kissuris företogs från Ruotesvagge. Från detta håll är fjället mycket långsluttande, och bestigningen var därför ganska lätt. Såsom vanligt på dessa berg var fjällsluttningen och bergets öfversta delar betäckt af stenur. Som landskapet här väster om Sarjek mindre hade karakteren af en fjälltrakt än af en högslätt med ett och annat isoleradt högt

*) = lappa skorna.

berg, så var utsikten synnerligen vidsträckt, och man såg en massa fjäll och sjöar. På grund af det stora afståndet från de andra fjällarna var dock utsikten ej så storartad som t. ex. från Sarjektjäkko, som befinner sig midt inne i det vildaste kaos af höga spetsar och djupa dalar. Hvad som från Kissuris mest ådrager sig uppmärksamheten, är ej så mycket fjällarna utan snarare de stora och talrika till Lule älfs vattendrag hörande sjöarne. Toppens höjd skulle enligt min barometerafläsning vara ungefär 1 730 m ö. h., under det kartan angifver 1 666 m.

Under nedstigningen fick jag plötsligt höra ljud af renklockor och hundskall, och ANDERS, som ej hade skarp hörsel, men utmärkt synförmåga, upptäckte snart, hvar lapparne höllo till, samt begärde att få hälsa på dem under förevändning, att han skulle försöka skaffa en ren att slakta åt sig och de andra karlarna. Som jag förmodade, att deras proviant var knapp, ehuru de för ej så länge sedan köpt en ren tillsammans, lät jag honom fara och anträdde allena hemresan till den nya tältplatsen vid foten af den synnerligen storartade fjällklumpen Stuur Niak.

Den följande morgonen återkom ANDERS, men utan renkött. I stället hade han för egen räkning gjort en del uppköp af mjöl, kaffe, renost och andra läckerheter. Det var då nästan starkt! Men så fick han också knoga de följande dagarna. Flyttningen för denna dagen blef emellertid uppskjuten, och i stället sände jag AMMA att handla hos lapparne och särskildt köpa litet mjöl åt mig, då mitt brödförråd var nästan slut. Dagen därpå den 14 aug. blef däremot åter flyttning, hvilken PAVVA och AMMA verkställde, under det jag och den stackars ANDERS, öfverlastade med instrument, gjorde en vidlyftig marsch på tre mil för att förbinda mätningarna på de olika sidorna om Sarjek.

Vid Suotasjökeln i regnväder.

Den nya tältplatsen, där vi kommo att stanna ganska länge, låg i skydd af några lägre kullar omkring 3 kilometer öster om Suotasjökeln ända och norr om den vidsträckta Sarjekjökeln. Som här var arbete för minst en vecka, så fick

AMMA order att den följande dagen, den 15 aug., med sina renar gifva sig i väg till Aktse för att hämta där kvarlämnad proviant och fotografiplåtar.

Väderleken hade under den sista veckan varit alldeles härlig med klar luft och strålände solsken. Nu var det emellertid slut med denna härlighet. Den 15 kunde dock användas för rekognoscering, hvilken företogs ända till Sarjekvarasch. Den 16 bestego RIBBJA och jag Suotas — ANDERS fick den gången hvila sig. Toppen hade före bestigningen tidtals varit klar, och jag tänkte därifrån få en god utsikt öfver den präktiga Suotasjökeln, hvilket emellertid misslyckades. När vi kommo dit upp, var toppen inhöljd i ogenomskinliga molnmassor, och dessa skingrade sig icke under de två timmar vi sutto där och vändade och ej heller sedan på flere dagar. Vi måste sålunda återvända med oförrättadt ärende. Det enda vi kunde uträtta var att afläsa barometern, enligt hvilken toppens höjd skulle vara 1 845 m ö. h.

Som det regniga och dimmiga vädret fortfor, kunde jag, sedan de första rekognosceringsarbetena voro afslutade, ingenting vidare göra vid kartläggningen af trakten. Jag måste därför hitta på andra saker att fördrifva tiden med. Den 17 framkallade jag fotografier, under det PAVVA sysselsattes med att sätta upp ett rös på berget mellan Suotasjökeln och Sarjekjökeln och ANDERS sändes att för sin och PAVVAS räkning köpa och slakta en ren hos de samma lappar, som vi förut handlat med och som nu flyttat oss ganska nära. Denna dag fick jag underrättelse, att en annan lappby, till hvilken en särdeles förmögen lapp hörde, hade flyttat till vår närhet. Som AMMA GRUFVISAR icke kunde väntas från Aktse förr än den 19 aug. på aftonen och möjligheten förelåg, att han kunde blifva försenad en eller annan dag utöfver denna tid, beslöt jag aflägga ett besök hos den rike lappen för att uppköpa lifsmedel, då de proviantrester, som återstodo mig, voro synnerligen obetydliga. Jag saknade sedan flere dagar sådana nödvändighetsartiklar som bröd och smör och lefde hufvudsakligen på pannkakor, bakade af mjöl och vatten uti en panna, smord med sardinolja eller fläsksvälur, som ursprungligen blifvit tillvara-

tagna att användas till skosmörja, men nu fingo tjäna ett högre ändamål och gåfvo mina magra pannkakor en synnerligen angenäm bouquet af fläskpannkaka.

Eskorterad af PAVVA RIBBJA aflade jag mitt besök hos den rike lappen, hvars namn var KEIRA KULJUK. Den lappby, som han tillhörde, utgjordes af tre kåtalag, hvilka slagit läger vid den lilla sjön Tjäurajaure. Såsom vanligt, när man nalkas en lappby, såg det på afstånd tämligen dött ut, man såg endast de tre kåtorna samt suognera eller ställningarne för matförråden — det enda, som tydde på att mänskliga varelser för tillfället verkligen voro närvarande, var den ur kåtornas topp upphvirflande röken. Men kommer man närmare, på ett afstånd af ett hundratal fot, så omgifves man plötsligt såsom genom ett trollslag af ett eller ett par dussin ifrigt skällande lapphundar, hvilka komma framrusande alla på en gång under kåtornas tältduk. De förefalla till att börja med mycket ilskna, men komma inom räckhåll äro de tydligen villrådiga, om de skola skälla eller vifta på svansen, hvarföre de omväxla med dessa båda olika uttryck för olika sinnesstämningar. Några människor får man emellertid i allmänhet icke se, förrän man öppnar den på träpinnar utspända kåtadörren, som är en hel sektor af den koniska kåtans mantel. Så är det vanligen och så var det äfven här. Inne i kåtan satt fullt med folk, i synnerhet barn af olika åldrar, delvis tillhörande de andra kåtalagen. KEIRA KULJUK själf var emellertid icke hemma, men däremot hans hustru, som såg mycket präktig ut. Lika ordentlig, som hon såg ut, lika ordentligt föreföll allt härinne att vara. Hon bjöd mig sitta ned på ett renskinn och berättade, att mannen var ute och såg efter renarne. Bland dessa hade under sommaren en farsot utbrutit, i hvilken för KULJUK omkring 30 renar hade dött. Sjukdomens namn eller egentliga orsak visste de icke, men de förmodade, att den stod i samband med den detta år i fjällen ovanligt starka värmen. Sjukdomsförloppet var mycket snabbt — renarne blefvo blott helt hastigt kraftlösa och dogo. Vi hade förut hört PAVVA LARS och de andra lappar vi träffat klaga öfver sjukdomen, men för ingen hade så många renar dött som för KULJUK, hvilken för öfrigt hade de största hjor-

darne. Jag framförde mitt ärende att få köpa proviant, hvilket icke tycktes komma att möta några svårigheter. På gallret strax under rökfånget lågo en hel mängd de härligaste renostar till torkning, här och där på kåtaställningen hängde stora köttstycken, och på marken stod en stor mjölpåse, ur hvilken hustrun vid vårt inträde varit sysselsatt att med händerna ösa upp mjöl för att koka välling i den stora på en järnkedja hängande grytan midt i kåtan. Men innan handeln började, blef jag först bjuden på kaffe med bröstsocker jämte renost och torkadt renkött.

Medan detta försiggick inomhus i kåtan hade emellertid en mindre renhjörd, som uppehöll sig i närheten, blifvit hemdrifven till kåtorna, för att renkorna skulle mjölkas, och nu börjades ett lifligt skådespel. Hvarje ko fångades med lasso, hvilket gick lätt, emedan lasset lätt fastnar i de greniga hornen, men när hon väl är fångad, är hon svår att hålla stilla, stegrar sig, kastar sig åt sidan och ställer till ett stort spektakel genom att skrämman undan de andra renarne. Slutligen genom att tåget lindas hårdt om nosen, kan hon hållas så pass stilla, att mjölkningen kan försiggå. Såsom bekant mjölkar hvarje renko mycket litet, och för att jag skulle få min en och en half liter rymmande kruka fylld måste ett dussin renkor mjölkas. Men så är renmjölken också tjock som grädde och ett synnerligen koncentreradt och värdefullt födoämne. Sedan mjölkningen var avslutad och jag utom mjölk äfven fått köpa mjöl, renost och renfett samt erhållit en färsk renstek till skänks, anträdde återtåget med synnerlig tillfredsställelse. Det kunde numera icke blifva tal om något knussel i matväg, och i stället för den alltjämt fruktade hungersnöden inträdde nu ett storartadt frässeri på renstek och renmjölkspannkaka.

Redan den följande dagen, den 19 aug., på aftonen anlände AMMA från Aktse med de af mig därstädes kvarlämnade reservförråden af proviant och fotografplåtar, allt i bästa kondition trots den ogynnsamma väderleken och de talrika bäcköfvergångarna. Jag hade nu proviant för tre veckor och den nyss såsom en läckerhet ansedda renmjölkspannkakan kunde nu utvecklas till den mest luxuriösa renmjölksfläskpannkaka. AMMA be-

rättade, att sjukdomen bland de renhjordar, som från fjällen dragit sig ned mot höglandet mellan Aktse och Sitojaure, hade tilltagit i så oroväckande grad, att bud afsändts till landshöfdingen i Luleå med anhållan om, att en veterinärläkare måtte ditsändas.

Som någon förbättring i väderleken icke inträffade, kunde kartläggningsarbetena icke fortsättas. Jag sökte dock i det längsta begagna hvarje tillfälle att fullfölja desamma. Den 19 besteg jag bergkammen mellan Suotasjökeln och Sarjekjökeln för att se till, om där kunde vara något af geologiskt intresse. När vi kommit till en höjd af 1 830 m ö. h. klarnade det helt plötsligt, så att vi kunde se de nedanför liggande jöklarne och flertalet af de omgifvande fjällen. Jag begagnade tillfället och tog fotografier öfver större delen af horisonten (däraf bild 31 o. 32) samt uppkastade ett röse för att sedermera kunna bestämma ställets läge, hvilket jag emellertid sedermera ej kom i tillfälle att göra. Den 21 besteg jag till ungefär samma höjd den bergsrygg som delar Sarjekjökelns öfre del i två delar, och satte mig att vänta där några timmar för att passa på, om det evinnerliga duggregnet skulle upphöra och molnen skingra sig, men detta inträffade icke. Till ersättning fann jag vid bergsryggens fot ett lager af det nyttiga mineralet magnetit *), hvilket väl emellertid på grund af transportsvårigheter näppeligen torde komma att tillgodogöras. Den 22 klarnade det plötsligt upp, så att hela Sarjekkedjan låg klar för oss, och vi gjorde oss genast i ordning att bestiga Suotas, men vi hade ej hunnit mera än en half timmes väg ifrån tältplatsen, då landskapet åter inhöljdes i en ogenomskinlig molnslöja, hvarföre jag afstod från bestigningen, i synnerhet som jag redan en gång förut bestigit denna 1 845 m höga topp och setat där och väntat flere timmar, utan att molnen skingrade sig.

Förutom med dessa bergvandringar sysslade jag äfven med undersökningen af de båda betydande jöklarne Suotasjökeln och Sarjekjökeln. Den förra bildar några kilometer från sin nedre ända ett ganska praktfullt isfall (bild 33 o. 34). Detta har tydligtvis föranledts af en brant afsats i den underliggande berg-

*) Såsom bekant har dr SVENONTUS på åtskilliga ställen inom Lappland förut anträffat detta mineral.

grunden. Ofvanför denna afsats framflyter jökeln tämligen jämnt, vid afsatsen brytes isströmmen tvärt utaf och sjunker ned, nedanför densamma är jökeln åter mycket jämn. Denna nedsjunkning är vid jökeln sidor trappstegsformig och ej så stor, i jökeln midt är den däremot ganska betydande och nästan alldeles utan öfvergång. Här bildar den öfre delen af jökeln en tvärbrant af talrika sprickor sönderskuren vägg af 90 meters höjd öfver det nedsjunkna stycket (bild 34), och som man i denna vägg ej ser jökeln bottenlager, kan man angående tjockleken af denna jökel draga den slutsatsen, att den måste vara mer än 90 meter — huru mycket mera är däremot ej möjligt att säga.

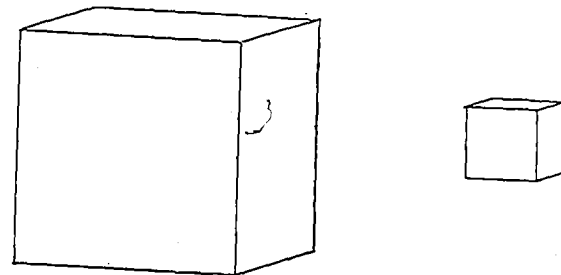
Egendomligt nog är jökeln yta strax nedanför den tvärbranta afsatsen något lägre (omkring 2,5 meter) än på större afstånd därifrån. Troligen beror detta på någon oregelbunden rörelse hos jökeln nedanför isfallet. För att undersöka, huru härmed kunde förhålla sig utlade jag här tvärsöfver den mera än en kilometer breda jökeln på lämpligt afstånd från isfallet en rad af stenar (16 st.) på en linie mellan tvänne i bergvägarne målade märken såsom på Mikajökeln.

Den nedre ändan af Suotasjökeln befanns ligga 1 120 m ö. h., således omkring 170 m högre än Mikajökeln, hvilken är den jökel, som af alla Sarjeks jöklar går längst ned. Suotasjökeln är dock en betydande jökel, hvilket man bland annat kan inse däraf, att den går långt ut på högslätten, där den icke längre skyddas af de närbelägna fjällens skugga (jämför bild 32 o. 33) och orsaken till att jökeln upphör på så stor höjd öfver hafvet är i själfva verket endast den, att själfva slätten ligger ganska högt. Min tältplats, omkr. 2 kilometer från jökeln, låg ungefär 1 020 m ö. h. Den betydande Sarjekjökeln upphör på ännu större höjd än Suotasjökeln. Den förstnämnda jökeln bräm delar sig i tvänne stora flikar, af hvilka den västra slutar på ungefär 1 230 m ö. h., den östra på 1 370 m ö. h. Själfva brämet af denna jökel är dock icke synligt utan doldt af betydande moränmassor; jökelländans läge kunde därför här ej bestämmas noga, under det att läget af en sträcka af Suotasjökeln bräm bestämdes i förhållande till ett på ändmoränen uppkastadt rös.

Äfven sysslade jag under dessa dagar något med iakttagelser öfver jökelnens storlek vid ändan af dessa jöklar. Ett stycke jökellis, tagen från en jökels inre, är fullkomligt kompakt och tät såsom frisk sjöis, men förvaras den någon tid i luft öfver 0° , så sönderfaller den i rundade oregelbundna korn, hvilka i den färskta jökelsen passa så noga intill hvarandra, att inga mellanrum kunna upptäckas, utan isen förefaller att vara fullkomligt tät. Såsom förut är anfördt, eger inom jökeln en kontinuerlig förnyelse rum, i det de snölager, som en gång fallit på ytan af jökeln högre liggande delar genom trycket af öfverliggande snölager så småningom pressas ned och slutligen komma fram i jökeln nedre ända. Under loppet af denna process sker en omdaning af det ursprungliga snölagret, så att det vid jökelländan framkommer såsom tät, grofkristallinisk is. Att en tät is utbildat sig beror därpå, att snölagret genom de ofvanliggande snölagrens tryck starkt sammanpressats. Att denna is är *grofkristallinisk* kommer därutaf, att under loppet af de årtionden eller århundraden, som förflyta mellan snöns fallande och dess bortsmältning såsom is vid jökelländan, en långsam men oupphörlig omkristallisering af de ursprungliga snökornen försiggår, vid hvilken — förmodligen — de större snökornen och de större iskornen tillväxa på de mindres bekostnad. Som denna omkristallisering alltjämt fortskrider inom jökeln, så följer därutaf, att man vid jökeln ända har att vänta sig de största jökelnens kornen och den mest grofkristalliniska isen, hvilket också är fallet. Af samma anledning är isen vid ändan af stora och långa jöklar mera grofkristallinisk än vid ändan af mindre jöklar. Som dock kornen på ett och samma ställe aldrig äro lika stora, måste man för att kunna angifva, huru grofkristallinisk en jökellis är, taga ett medeltal af storleken af ett större antal korn, ett arbete, som i själfva verket är synnerligen svårt att utföra. Genom att plocka ut några korn och mäta volymen af smältvattnet fann jag, att kornen i Suotasjökeln och Sarjekjökeln is vid brämet i allmänhet hade en volym af omkr. 30 kbcm. Nästan lika stora torde jökelnens korn vid Mikajökeln ända vara, däremot äro kornen vid ändan af

den lilla Soltajökeln mycket små. Att skillnaden verkligen är ganska betydlig, inses af nedanstående två figurer.

Ungefärliga volymen af jökelnens korn vid ändan af Suotasjökeln: af Soltajökeln:

Sarjekvarasch.

Någon förbättring i väderleken tycktes icke vilja inträda, och det kunde naturligtvis icke gå an att ligga här i evighet och vänta på vackert väder. Till den 15 sept. skulle jag vara i Stockholm. Som jag icke förbundit mig att göra någon karta öfver hela Sarjek, och äfven, om detta varit förhållandet, en för arbetets utförande hindrande väderlek måste anses såsom giltigt förfall, så hade jag på förhand fastställt den 25 aug. såsom flyttningsdag från tältplatsen vid Suotasjökeln, om ej till denna dag klart väder inträffade. Någon bättring i väderleken inträffade icke, och jag uppgaf därför definitivt fullbordandet af kartan denna sommar samt flyttade på den bestämda dagen omkring en mil längre åt öster till östra slutningen af Sarjekvarasch i Kukkesvage. På grund af det numera tidigt inbrytande mörkret hunno AMMA och PAVVA med foran n:r 2 icke fram på aftonen, utan bivuakerade i fria luften och anlände först följande morgon.

Jag stannade vid Sarjekvarasch den 26 och bestämde ändarne af LINDS och BUCHTS jöklar. Några noggrannare bestämningar kunde dock icke här göras, emedan den förstnämndas bräm var betäckt af sten (jag tyckte mig dock på en punkt hafva funnit den verkliga jökelländan) och brämet af den sistnämnda ännu var betäckt af snö sedan föregående vinter. Jag umgicks vidare med planer att trots den dåliga väderleken dröja kvar här

några dagar för att söka göra en specialkarta öfver Lunds jökel, såsom SVENONIUS föreslagit. Denna jökel, hvars bräm ligger på en höjd af omkring 1320 m ö. h., är dock i jämförelse med Mikajökeln oansenlig, och jag beslöt därför att ju förr dess hellre återvända till Mikajokk för att fortsätta med en påbörjad karta i större skala öfver denna jökel samt bestämma, huru mycket de på densamma utlagda stenarne hade rört sig. Jag lät därför redan samma dag AMMA föra fram två renbördor omkr. en mil på vägen till Mikajokk samt flyttade med det återstående den följande dagen hela vägen dit, hvilket, då vi alle man hade bördor, var en tämligen ansträngande marsch. Vi passerade därvid det praktfulla Periktjåkko, som med sin jökel och den lilla sjön Perikjaure bildar en landskaplig tafla af hög rang. På taflan 35 meddelas en bild af detta fjäll från sydväst, från hvilket håll det likväl ej tager sig så bra ut som från nordväst. Den på östra slutningen af Sarjek nedkommande jökeln fotograferades från ett uppkastadt rös.

Mikajokk och snö.

Vi anlände i skymningen till Mikajokk och valde samma tältplats, som vi förut haft. AMMA återsändes den följande morgonen (28 aug.) att hämta de två renbördor, som blifvit kvarlämnade omkr. en mil från Sarjekvarasch.

Trött af den tunga börda jag burit den föregående dagen, blef jag litet sent färdig, och klockan var väl 12, innan jag jämte PAVVA och ANDERS begaf mig i väg upp på jökeln för att söka reda på de utlagda stenarne, hvilka utan svårighet återfunnos. De hade smält sig ned i små gropar, som voro lagom djupa såväl, för att stenarne skulle ligga säkert som för att de skulle kunna lätt upptäckas. Vi började med en sten, som tillhörde nedre stenraden och befann sig på ett afstånd af omkring 100 meter från sidomoränen. Denna sten hade flyttat sig omkr. 1,3 meter nedåt sedan den 8 aug., hvilket motsvarar en hastighet af omkr. 6,5 cm i dygnet. Såsom jag förut anför, har SVENONIUS på Luotoh*) samt på BUCHTS jökel**) utfört iakt-

*) Geolog. Fören. Förh. Bd 7: 19.

**) Ymer Bd 7: XXX.

tagelser öfver rörelsehastigheten. Han fann dock mindre hastigheter, för den förstnämnda 3 cm i dygnet, för den sistnämnda 2 cm.

Som läget af denna sten var på min karta utsatt, begagnade jag tillfället att göra några syftningar för specialkartans fullbordande, men under det att jag var sysselsatt härmed, tilltog regnet så betydligt, och en tjock dimma bredde sig öfver jökeln, så att jag icke kunde se de i bergväggarne målade märkena, annat än då det för något ögonblick lättade. Dumt nog öfvergaf jag därför bestämningen af stenarnes läge, hvilket jag emellertid helt visst icke skulle hafva gjort, om jag vetat, hvad som under natten skulle inträffa. I stället öfvergick jag till, att utse några platser på moränerna, där rösen borde uppresas. Karlarne kvarlämnades att uppbygga dessa, under det att jag själf återvände hem för att framkalla några under de sista dagarne tagna fotografier.

Regnet tilltog emellertid alltmera, och när PAVVA och ANDERS återkommo, voro de betydligt våta. Att få upp eld i detta väder, påstodo båda vara en omöjlighet. De gingo snart till kojs eller kröpo ihop på sina renskinn vid en högst miserabel eller snarare liknöjd sinnesstämning och utan att först hafva ätit någon kvällsvard. Jag intog däremot någon torrskaffning och kröp sedan ned i min sofsäck. Regnet fortsatte att piska på tältduken, hvilken af vinden häftigt skakades, så att det stänkte rundt omkring i tältet. De tältplatsen omgifvande små bäckarne stego snart öfver sina bräddar och skickade armar kors och tvärs mellan tufvorna, och snart hade vi en liten bäck inne i tältet. Högst angenämt, isynnerhet som pressenningen eller tältgolfvet var kvarlämnad öfver de saker, som AMMA skulle hämta. Att flytta tältet till en torrare plats var icke möjligt nu i mörkret. Bäckens växte och växte, och vi jämkade oss och jämkade oss för att icke ligga i vattnet. Slutligen började nederbörden att knastra på tältet i stället för att piska. Det var sålunda snö. Som jag sedan den 15 aug. var van vid allehanda motigheter med afseende på väderleken, bar jag äfven denna motgång med resignation. Huru skulle det nu gå att finna igen stenarne på isen. Emellertid hade

snön den fördelen, att vattnet uppsögs, bäckarne minskade, och den lilla bäcken i tältet försvann, så att vi kunde sträcka ut oss ogeneradt utan att behöfva frukta att ligga i vattnet.

Den följande morgonen funno vi marken betäckt af ett fotstjockt lager snö, och vi hade ett stort arbete att återfinna de utanför tältet kvarlämnade sakerna, hvilket också icke helt och hållet lyckades. Att under denna tjocka snöbetäckning återfinna stenarne på isen, var naturligtvis ingen möjlighet, och som moränerna och fjällslutningarna nu voro lika hvita som glacieren samt de gamla snöfläckarne och märkena icke längre möjliga att igenkänna, var en fortsättning af kartläggningen enligt den af mig begagnade fotogrammetriska metoden numera knappt möjlig. Att invänta snöns smältning, hvilket förmodligen icke skulle äga rum förr än nästa sommar, hade jag hvarken tid eller råd till, då utgifterna för undersökningarna redan uppgått till åtskilligt mera än det dubbla af de anslag jag erhållit. Jag fattade därför genast det beslutet att afbryta arbetena för året, isynnerhet som jag redan förut bestämt mig för att om möjligt återkomma några följande somrar för att utsträcka undersökningarna öfver Ålkas och Pärtefjällen.

Men AMMA hade ännu icke återkommit, hvar kunde han hålla hus och huru hade han haft det den sista natten. Vi visste, att samma kväll, som vi anlände till Mikajokk, hade en brorson till AMMA kommit flyttande på andra sidan Kopirjokk och slagit upp sina kåtor på slutningen af Ålkas. Kanske AMMA var där. ANDERS, som alltid var lifvad för att träda i förbindelse med andra lappar, sändes att taga reda på AMMA samt bedja honom af sin släkting låna en ren, så att vi för flyttningen kunde hafva tre renar.

Först den följande morgonen (30 aug.) återkom ANDERS och en stund därefter äfven AMMA, nu med tre renar. AMMA hade under ovädersnatten (den 28—29 aug.) uppehållit sig vid de strax nordväst om Perikjaure kvarlämnade sakerna. Han påstod, att han hade haft det svårt, och för att »hålla lifvet» hade han måst gå uppe och stampa och slå med armarne hela natten. Angående rensjukan hade han af sin brorson hört, att den i hög grad tilltagit för de lappar, som flyttat åt öster från

Sarjek och nu befunno sig norr om Aktse. För KULJUK hade omkr. 200 renar dött och för PAVVA LARS TUORDA äfven en hel del. Bud hade afsändts från Aktse till de i fjällen kvarvarande lapparne, att de skulle flytta andra vägar.

Hemresa.

Sedan AMMA och ANDERS frukosterat och sakerna blifvit vederbörligen inpackade och karkade, anträdde vi hemfärden vid 11-tiden på förmiddagen, under det de numera krithvita fjällen förtfarande lågo i sina moln. Kl. half 1 passerade vi de öfversta björkträden i Rapadalen. Det var nu jämt 40 dygn, sedan jag sist befann mig under skogsgränsen, och det var verkligen angenämt att en gång komma ifrån de blåsiga och dimmiga fjällen ned i den lugna och jämförelsevis grönskande dalen. Så tarflig vegetationen här än var, så verkade den likväl upplifvande på sinnet. Och hvilka härliga brasor kunde man ej här göra af de låga och knotiga björkträden, hvilka föreföllo mig som jättar i jämförelse med det eländiga ris af dvärgbjörk eller vide, som vi förut med möda hopsamlat till bränsle. Ju längre vi kommo ned i dalarne, dess klarare blef luften, och snart hade vi äfven solskenet att fröjda oss åt, under det att de evinnerliga molnen förtfarande täckte de höga fjällen. På grund af den klara luften blefvo emellertid nätterna ofta mycket kalla, ända till -6° ; en så låg temperatur hade vi aldrig haft uppe bland de molnbetäckta fjällen. Vi fingo därför nu frysa rätt duktigt om nätterna, och mina våta stöflar voro om morgnarne alldeles stelfrusna, så att de måste upptinas öfver elden, innan de kunde dragas på.

Som vi nu hade tre renar, och särdeles mycket proviant icke återstod, kunde vi medtaga alla sakerna på en gång och behöfde sålunda icke passera vägen flere gånger. Vi avancerade därför jämförelsevis mycket fortare än under uppresan. Åtskillig tidsutdrägt förorsakade dock de större vattendrag, vi skulle passera, såsom Laidaure och Snavvaselena. För att spara renarne, hvilka, när det gällde flyttning flere dagar i rad, icke visade sig synnerligen uthålliga, fraktades sakerna i båt så långt som möjligt, under det AMMA med herkarne tågade på

land utmed vattendraget, hvarvid det sistnämnda partiet dock alltid kom betydligt på efterkälken. Där vattendraget skulle öfvertvåras,ingo renarne simmande följa båten, hvilket nog gick mycket ledigt, men som AMMA hade fått för sig, att renarne, innan de kunde lastas, först skulle torka några timmar, så förorsakade dessa simturer en betydlig tidsförlust. Det blef för öfrigt ofta endast en »formell» torkning i den kalla luften, i synnerhet när det regnade, hvilket tidtals äfven här förekom.

Den 1 sept. passerades Aktse. Vid Laidaures östra ända sammanträffade jag med den af landshöfdingeämbetet i Luleå uppsända veterinärläkaren, som nu ämnade sig till lapparne norr om Aktse. Enligt hvad jag i Aktse hade hört, var rensjukdomen emellertid nu betydligt i aftagande.

Den 3 sept. på förmiddagen anlände vi till nybygget Tjåmotis, där »expeditionen» upplöstes. Som här båtskjutsväg till Jokkmokk vidtog, behöfdes herkarne nu ej längre, hvarför AMMA stannade här för att hvila en eller annan dag med tak öfver hufvudet, innan han uppsökte sin »by». Han hade sedan den 25 juli, då han lämnade sin kåta, sofvit hvarenda natt — utom tre — under bar himmel för att vakta herkarne, och han såg nu verkligen litet medtagen ut. PAVVA, ANDERS och jag tyckte för öfrigt också det var synnerligen »skönt» att få komma in i en varm stuga och slippa det kalla tältet, som nu sedan den 16 juli varit vår bostad.

Äfven PAVVA RIBBJA, som var hemma vid Karats, lämnade mig i Tjåmotis, under det ANDERS medföljde till Jokkmokk. Till Stockholm anlände jag den 9 sept.

(Jan. 1896).

Axel Hamberg.

